

Mikrostunder i möten

En guide om positiv pedagogik som perspektiv i mötet mellan personal och vårdnadshavare inom småbarnspedagogik

Jenni Larres

Masterarbete
Sociala området HYH
2018

MASTERARBETE	
Arcada	
Utbildning:	Sociala området HYH
Identifikationsnummer:	
Författare:	Jenni Larres
Arbetets namn:	Mikrostunder i möten – En guide om positiv pedagogik som perspektiv i mötet mellan personal och vårdnadshavare inom småbarnspedagogik
Handledare (Arcada):	Carina Kiukas
Uppdragsgivare:	Esbo stad, Svenska bildningstjänster
<p>Sammandrag: En samhällelig och positiv verksamhetskultur och sociala förhållanden stöder barnets delaktighet och positiva känslor stöder även inläringen. En positiv atmosfär inom småbarnspedagogiken är en sådan som innehåller normer, värden och förväntningar så människorna känner sig socialt, emotionellt och fysiskt trygga. Till en positiv atmosfär hör lojalitet och respekt och att barnen, vårdnadshavarna och personalen jobbar tillsammans för att utveckla och förverkliga en gemensam vision. De nationella grunderna för planen för småbarnspedagogik betonar vårdnadshavarnas och barnens delaktighet. I Esbo plan för småbarnspedagogik nämns att synen på lärandet kompletteras med ett perspektiv av positiv pedagogik. Syftet med masterarbetet är att öka medvetenheten kring ett positivt bemötande inom småbarnspedagogik. Masterarbetet är en produktutveckling. Produkten som bearbetats är en guide för personal inom småbarnspedagogik. Målet med produkten är att erbjuda ett nytt synsätt och skapa ett konkret verktyg för personalen i form av en guide med positiv pedagogik som röd tråd. Genom att öka medvetenheten om ett positivt bemötande kan man främja samarbetet mellan personal och vårdnadshavare. Detta masterarbete är ett beställningsarbete av Esbo stad, svenska bildningstjänster.</p>	
Nyckelord:	småbarnspedagogik, positiv pedagogik, personal, vårdnadshavare, produktutveckling, guide, Esbo stad, svenska bildningstjänster
Sidantal:	39 + 25
Språk:	Svenska
Datum för godkännande:	27.11.2018

MASTER'S THESIS	
Arcada	
Degree Programme:	Master's degree in Social Services
Identification number:	
Author:	Jenni Larres
Title:	Micromoments in meetings – A guide positive education as a perspective between the employees and the guardian in early education.
Supervisor (Arcada):	Carina Kiukas
Commissioned by:	City of Espoo, Swedish education services
<p>Abstract: A sense of community, a positive school culture and social conditions support the involvement of the child and positive emotions also maintain the ability to learn. A positive atmosphere in early childhood education includes norms, values and expectations so that people feel socially, mentally and physically safe. A positive atmosphere consists of loyalty and appreciation, and children, guardians and employees together develop and implement a common vision. The national core curriculum for early childhood education and care emphasizes strongly both caregivers and children's participation. In Espoo the municipal curriculum for early childhood education mentions that the idea of learning the basics is complemented by the perspective of positive education. This thesis is a product development and the product developed is a guide for the employees of early childhood education. The aim of the thesis is to raise awareness of the benefits of a positive encounter in early education. A positive encounter can foster cooperation between employees and caregivers. The goal of this product is to provide a new perspective for the employees, where positive education is at the core. This Master's thesis is commissioned by the Swedish education services at the City of Espoo.</p>	
Keywords:	Early childhood education, positive education, employees, care giver, product development, guide, City of Espoo, Swedish education services
Number of pages:	39 + 25
Language:	Swedish
Date of acceptance:	27.11.2018

OPINNÄYTE	
Arcada	
Koulutusohjelma:	Sosiaaliala YAMK
Tunnistenumero:	
Tekijä:	Jenni Larres
Työn nimi:	Mikrohetkiä kohtaamisissa – Positiivisen pedagogiikan opas varhaiskasvatuksen henkilökunnan ja huoltajien välisissä kohtaamisissa.
Työn ohjaaja (Arcada):	Carina Kiukas
Toimeksiantaja:	Espoon kaupunki, Ruotsinkielinen sivistystoimi.
<p>Yhteenveto: Yhteisöllinen ja positiivinen toimintakulttuuri ja sosiaaliset olosuhteet tukevat lapsen osallisuutta ja positiiviset tunteet tukevat myös oppimista. Positiivinen ilmapiiri varhaiskasvatuksessa sisältää normeja, arvoja ja odotuksia, jotta ihmiset tuntevat olevansa sosiaalisesti, henkisesti ja fyysisesti turvassa. Positiiviseen ilmapiiriin kuuluu lojaalisuus ja arvostus ja lapset, huoltajat ja henkilökunta työskentelevät yhdessä kehittämään ja toteuttaakseen yhteistä visiota. Valtakunnallisessa varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa painotetaan huoltajien ja lasten osallisuutta. Espoon varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa oppimiskäsitystä täydentää positiivisen pedagogiikan näkökulma. Opinnäytetyön tavoitteena on lisätä tietoisuutta positiivisen kohtaamisen hyödyistä varhaiskasvatuksessa. Opinnäytetyö on tuotekehittely ja tuote on opas varhaiskasvatuksen henkilökunnalle. Positiivisen kohtaamisen avulla voidaan edistää henkilökunnan ja huoltajien välistä yhteistyötä. Tuotteen avulla halutaan tarjota uutta näkökulmaa varhaiskasvatuksen työntekijöille, jossa positiivinen pedagogiikka on keskiössä. Tämä YAMK opinnäytetyö on tilaustyö Espoon kaupungin ruotsinkieliselle sivistystoimelle.</p>	
Avainsanat:	Varhaiskasvatus, positiivinen pedagogiikka, henkilökunta, huoltaja, tuotekehitys, opas, Espoon kaupunki, sivistystoimi
Sivumäärä:	39 + 25
Kieli:	Ruotsi
Hyväksymispäivämäärä:	27.11.2018

INNEHÅLL

1. INLEDNING	7
2. BAKGRUND.....	8
2.1 Småbarnspedagogik i Esbo stad	9
2.1.1 Grunderna för småbarnspedagogiken	9
2.1.2 Esbo plan för småbarnspedagogik	10
2.2 Delaktighet genom vardagliga möten	11
2.3 Tidigare forskning.....	14
3. POSITIV PEDAGOGIK.....	16
3.1 I positiva pedagogikens spår	16
3.1.1 Positiv verksamhetskultur.....	17
3.1.2 Positiva känslor och mikrostunder	18
3.1.3 Resiliens.....	19
3.1.4 Karaktärstyrkorna.....	20
3.2 PERMA – teorin i skolvärlden	23
4. SYFTE	24
5. PRODUKTIONSPROCESSEN.....	25
5.1 Produktutveckling.....	25
5.2 Utvecklingsarbete	26
5.3 Materialsökning	26
5.4 Processbeskrivning.....	28
5.5 Produktbeskrivning	29
6. DISKUSSION	33
6.1 Produktdiskussion.....	33
6.2 Förslag på vidare utveckling av produkten	35
KÄLLOR	36

Figurer och tabeller

<i>Figur 1. Positiva pedagogikens dubbelspiral.....</i>	<i>17</i>
<i>Tabell 1. VIA – klassificeringens 6 dygder och 24 karaktärsstyrkor.....</i>	<i>21</i>
<i>Figur 2. PERMA – teorin.....</i>	<i>23</i>
<i>Figur 3. Produktionsprocessen.....</i>	<i>29</i>

1. INLEDNING

I grunderna för småbarnspedagogiken poängteras främst pedagogiken men också hela verksamhetskulturen inom småbarnspedagogiken och den beskrivs som ett lärande samhälle. Barnens välmående står alltid i centrum och barnen får utforska och lära sig tillsammans med personalen i en ständig dialog. Personalen bör vara lyhörd inför barnens tankar, idéer och åsikter. Det dagliga samarbetet mellan personalen och barnens vårdnadshavare är viktigt och genom ett gott samarbete agerar personalen som förebilder för barnen. (UBS 6:2017)

Fokus i mitt masterarbete ligger på samarbetet mellan vårdnadshavarna och personalen inom småbarnspedagogiken. Arbetet grundar sig på styrdokumentet inom småbarnspedagogiken och positiva pedagogikens perspektiv som jag vill föra samman för att lyfta fram en positiv verksamhetskultur.

Jag har själv jobbat med barn, unga och familjer i flera olika kontexter som bl.a. småbarnspedagogiken, i grundläggande undervisningen men också inom yrkesutbildningen. I alla mina olika arbetsuppgifter och som förälder till tre barn har jag blivit intresserad av hur ett positivt bemötande kan ha en så stor roll i hur samarbetet fungerar framöver. Genom att läsa mera om positiv psykologi och pedagogik hittade jag själv nya möjligheter som pedagog, förälder och kollega.

Småbarnspedagogiken har många uppdrag. Tillsammans med vårdnadshavarna ska verksamheten fungera som ett stöd för de växande barnen där de får lära och utvecklas genom att vara delaktiga. Kunskaper och färdigheter i verksamheten stärker barnens delaktighet och aktiva deltagande i samhället. Småbarnspedagogikens uppgift är också att stödja vårdnadshavarna i fostringsarbetet. (Esbo plan 2017 s.8)

Idén för detta masterarbete föddes ur ett behov som uppdragsgivaren Esbo stad upplevde de hade men också från mitt eget intresse att stanna upp och hitta något gott i varje möte. Varje kommun och enhet har sin egen värdegrund och syn på lärandet. I

Esbo plan för småbarnspedagogik nämns att synen på lärandet kompletteras med ett perspektiv av positiv pedagogik. (Esbo plan 2017 s.16)

Alla medlemmar både påverkar och påverkas av verksamhetskulturen medvetet och omedvetet. Personalen inom småbarnspedagogiken bör vara medvetna att deras sätt att agera och kommunicera överförs som en modell till barnen (Esbo plan 2017 s.22). Det här perspektivet vill jag öppna upp genom detta arbete och guiden ”Mikrostunder i mötet”, som finns som bilaga i slutet av arbetet.

2. BAKGRUND

I detta kapitel presenteras kort bakgrundsfakta om uppdragsgivaren Esbo stad samt invånarnas syn på delaktigheten inom småbarnspedagogiken. Styrdokumenten inom småbarnspedagogiken, aktuell litteratur och aktuell forskning utgör grunden för arbetet. Delaktighet förklaras ur ett socialpedagogiskt perspektiv genom dialog och samarbete mellan vårdnadshavarna och personalen inom småbarnspedagogiken. I kapitlet presenteras också teoretiska utgångspunkter som är viktiga för läsaren att förstå, tidigare forskning och projekt där teorin har tillämpats i undervisningskontext.

I arbetet hänvisas till förkortningen *grunderna* då det talas om de nationella grunderna för planen för småbarnspedagogik (2016) och *Esbo plan* då det talas om Esbo stad plan för småbarnspedagogik på svenska (2017). I arbetet används begreppet *personal* som ett samlingsnamn för personal inom småbarnspedagogiken, lärare för småbarnspedagogik, barnskötare inom småbarnspedagogik och assistenter men också för dem som jobbar inom grundläggande utbildningen. Med vårdnadshavare menas barnets förälder eller annan myndig person (Barnskyddets centralförbund).

2.1 Småbarnspedagogik i Esbo stad

Berättelsen om Esbo presenterar stadens strategi för åren 2017–2020. I de strategiska målen för bildning och välfärd syns delaktigheten genom att Esbo vill producera och utveckla sina tjänster tillsammans med invånarna. Tjänsterna för invånarna ska vara förebyggande, hälsofrämjande och stöda invånarnas egen aktivitet och även öka deras valfrihet. Under de pågående fyra åren vill Esbo också ge ett löfte om att vara en toppstad inom utbildning i Finland. Målen för småbarnspedagogiken är högklassiga och andelen barn inom småbarnspedagogiken har ökat. (Berättelsen om Esbo 2017).

Hösten 2017 gjordes en enkätförfrågan om småbarnspedagogiken i huvudstadsregionen och på basis av svaren gjordes en rapport. I svaren framkom att de flesta vårdnadshavare i Esbo är väldigt nöjda med småbarnspedagogiken. Esbo fick i medelvärde vitsordet 4,46 i hela enkäten. I frågan om föräldrarnas delaktighet ger enkätens resultat medelvärdet 4 och i kommunikationen medelvärdet 3,8. (Esbo stads hemsida 2018) Kommunikationen har fått ett bra vitsord, men kan ses som något som alltid är värt att jobba mera på.

2.1.1 Grunderna för småbarnspedagogiken

Grunderna för planen för småbarnspedagogiken är ett viktigt styrdokument som bidrar till en högklassig småbarnspedagogik som bör utföras på samma sätt i hela landet. Från att ha varit en rekommendation är planen för småbarnspedagogik fr.o.m. augusti 2017 en norm och därmed juridiskt bindande. Planen för småbarnspedagogik är en helhet som består av tre olika nivåer: de nationella grunderna för planen för småbarnspedagogik, de lokala planerna och barnens egna planer för småbarnspedagogik. (Esbo plan 2017 s.3)

Planen för småbarnspedagogik utarbetas tillsammans med andra planer som barnet eventuellt kan ha och personalen, vårdnadshavarna och barnet ska få en möjlighet att vara delaktiga i att utarbetningen och utvecklingen av den egna planen. Planen utvärderas och utvecklas tillsammans med barnet och vårdnadshavarna vid behov. Personalen vid småbarnspedagogiken, vårdnadshavarna och kommuninvånarna haft en chans att

vara delaktiga redan vid beredningsarbetet av den lokala planen genom att besvara en enkät. Barnens åsikter har också tagits i beaktande. (Esbo plan 2017 s. 3–5)

I kapitlet om verksamhetskulturen talas det om arbetssätten som stödjer barnets utveckling och lärande. Verksamhetskulturen formas av medvetna och omedvetna faktorer och den påverkar alla medlemmar i gemenskapen både barn och vuxna. Barnen tar modell av oss vuxna och det är viktigt för personalen att minnas att sätten de agerar och kommunicerar med barnen, vårdnadshavarna och varandra. Genom de vuxnas kommunikation överförs attityder och värderingar till barnen. Personalen bör vara medvetna att deras sätt att agera och kommunicera överförs som en modell till barnen. Alla medlemmar både påverkar och påverkas av verksamhetskulturen medvetet och omedvetet. (Esbo plan 2017 s.22).

2.1.2 Esbo plan för småbarnspedagogik

Grunden till goda inlärningsresultat börjar från en kvalitativ småbarnspedagogik som grunderna för småbarnspedagogiken står för. Målet med den lokala planen är att erbjuda kvalitativ småbarnspedagogik med de nationella grunderna som en utgångspunkt men så att även personalen, vårdnadshavarna och barnen får vara med i förverkligandet och utarbetandet av planen. Då planen för småbarnspedagogik utarbetas tillsammans med andra planer, som barnet eventuellt kan ha, får personalen, vårdnadshavarna och barnet en möjlighet att vara delaktiga i utarbetningen, utvecklingen och utvärderingen av den egna planen. I utarbetandet av barnets egen plan syns delaktigheten genom att det inte är bara personalens åsikter som hörs utan också vårdnadshavarens och barnets åsikter bör synas och höras då barnets styrkor och intressen beskrivs i planen. (Esbo plan 2017 s. 3–6) Barnets plan kan ses som en bro mellan småbarnspedagogiska verksamheten och hemmet där allas synpunkter är lika viktiga.

Samarbete och kontinuitet ses som viktigt i småbarnspedagogiken i Esbo. Delaktigheten syns genom samarbete emellan de olika småbarnspedagogiska enheterna vid t.ex. gruppbyte eller då barnet fortsätter sin lärostig i förskolan. Vårdnadshavarna blir delaktiga genom att få information om den nya gruppens verksamhet och förfaringssätt. (Esbo plan 2017 s.13)

I den lokala planen för småbarnspedagogik kan man specificera lokala särdrag, pedagogiska prioriteringar, barnens behov samt resultat av utvärderingar och utvecklingsarbete inom småbarnspedagogiska verksamheten. (UBS 2016 s.9) Synen på lärandet, som beskrivs i grunderna, kompletteras i Esbos lokala plan med ett perspektiv av positiv pedagogik. (Esbo plan 2017 s.16)

2.2 Delaktighet genom vardagliga möten

Enligt Baroutsis et al. (2016) och Kiilakoski (2016) är delaktighet lika mycket att tillhöra, som det är att påverka och det är både att få vara medlem och att få delta i beslutsfattandet (Leskisenoja 2017b s. 421).

Delaktigheten syns i en socialpedagogisk kontext genom att skapa möjligheter där den aktuella i samspel med professionella kan få själv påverka sin situation. Ett socialpedagogiskt arbete kännetecknas av ett resurstänkande där man lyfter fram det positiva som finns i varje person men också att man vill skapa ett sådant klimat där den aktuella själv kan vara trygg i. Dessa möten mellan den aktuella och den professionella är viktiga och en förutsättning är att de skall leda till positiva resultat där den professionella kan upplevas som trovärdig av den andra. (Cederlund & Berglund 2014 s.90–91)

Freires (1974) syn på samhället var dialektiskt och han ansåg att individen verkar i mötet med sin omvärld. Han hävdade att varje människa har en inneboende kapacitet som bör frigöras. För Freire stod dialogen i centrum och han ansåg att genom dialogen blir man medveten. Dialogen är ett möte mellan människor som vill benämna ting runt om sig och att just språket är ytterst viktig i dialogen. Genom språket och genom dialogen får människan också en känsla av värde. En dialog bör dock vara ett jämlikt möte och ett horisontellt fenomen kan endast skapa en ömsesidig tillit. För dialogen krävs att man är mottaglig för intryck, impulser och bidrag från andra och det krävs även en stark tro på människan. Den äkta dialogen måste också ha hopp för utan hopp orkar vi människor inte kämpa vidare. Freires tankesätt innehåller också det kritiska tänkandet där världen inte ses statisk utan som en process som man bör jobba med. (Eriksson & Markström 2000 s. 44 - 46)

Människan kan endast utvecklas i samband med andra människor. I alla möten är kommunikationen och dialogen central. Inom den hermeneutiska dialogen granskar man dialogen ur perspektiv som närvaro och distans. Gadamer (1989) anser att föra en dialog betyder att man är öppen för nytt och för andras tolkningar. Man bör också vara medveten om att man själv kan ha fel. I en äkta dialog bör man vara redo att se på saken ur ett nytt perspektiv med målet att komma fram till sanningen. Gadamer förutsätter att en äkta dialog spelar sig på ömsesidig respekt och att man lyssnar på varandra. (Eriksson & Markström 2000 s.153)

Eriksson och Arnkil (2011) menar att en dialog skiljer sig ur ett vanligt samtal genom att man i en dialog tänker tillsammans medan man annars gör det ensam. Via kontakten till andra föds nya uppfattningar och den egna uppfattningen blir inte längre den enda utan endast ett steg mot det rätta. Dialogen finns inne i varje människa och mellan människor och målet är att uppnå en ny förståelse. Dialogen består av tal, gester, miner, och känslor och handlar om en helhetsmässig kommunikation med andra. (s.40)

Personalens och hemmets samverkan beskrivs som en viktig del av relationerna i de pedagogiska arenorna (småbarnspedagogiken, förskolan eller grundskolan) som bör värnas. Det finns en enorm styrka i vårdnadshavarna som kan berika pedagogiken på många sätt ifall man kan ta vara på det. Personalen som jobbar med barnet kan ha en avgörande betydelse i ett fungerande samarbete. Ifall atmosfären är varm och behaglig är det mera sannolikt att vårdnadshavarna vill vara delaktiga i samarbetet och då man visar att samarbetet är viktigt. Som bäst visar sig samarbetet som en dialogisk och jämlik fostringsgemenskap där både personalens yrkeskunskap och vårdnadshavarnas sakkunskap tillsammans överlappar för att främja barnets välmående och lärande. Målsättningen med samarbetet är att visa föräldern de olika möjligheterna i barnets utveckling samt att uppmuntra dem att jobba för samma mål även hemma. (Leskisenoja 2017a s. 118)

Edgen har skrivit om hur vårdnadshavarna ser på sina barns möjlighet till att vara delaktiga inom småbarnspedagogiken (2017). Fokusgruppdiskussionerna resulterade i att vårdnadshavarna tyckte att ett gott samarbete mellan personalen och vårdnadshavarna

bygger på fungerande kommunikation och ömsesidig tillit. För att vårdnadshavarna ska känna sig delaktiga behövs ett gott samarbete. (2017 s.37) Jämlika tillfällen för delaktighet bör erbjudas i samband med de dagliga möten och ett fungerande forum för informationsbyte sågs som viktigt. De korta samtalen på morgonen och eftermiddagen ansågs viktiga och vårdnadshavarna hade förståelse för eventuell tidsbrist under den stunden. (2017 s. 40) För att kunna göra vårdnadshavarna delaktiga inom småbarnspedagogiken bör man ha mod att bjuda in dem och ge dem tillfällen att vara delaktiga i. (2017 Edgren s.57)

Skogberg (2016) har skrivit om vardagliga träffar där delaktigheten syns och växer fram. Föräldrarnas känsla av delaktighet på daghemmet beskrivs genom ett positivt bemötande och det är viktigt att få höra något specifikt om sitt barns dag (2016 s.37).

Karhila (2016) har också skrivit om de vardagliga träffarna. I arbetet kartlades känslan av delaktighet och syftet var att finna olika vinklingar och arbetsmetoder för att utveckla delaktigheten bland barnen och vårdnadshavarna inom småbarnspedagogiken (2016 s.25). Kunskap om delaktighet och barnens och vårdnadshavarnas möjligheter att påverka bör stödjas och ökas (2016 s. 37). Vårdnadshavarnas delaktighet upplevs viktig i vardagen och samarbetet och informationsbyten har en mycket viktig roll. Delaktigheten syns bäst i vardagen genom öppna diskussioner, en god växelverkan i hämtningssituationer och i uppgörandet av barnets plan för småbarnspedagogik. (Karhila 2016 s. 43–44)

Metsola (2016) lyfter fram delaktigheten av vårdnadshavare till ett barn i behov av stöd i sin avhandling och hur det visar sig ur en speciallärares synvinkel. Vårdnadshavarnas delaktighet kan ses ur tre olika dimensioner: genom att upptäcka barnets stödbehov, i samarbetsmöten samt i vardagen inom småbarnspedagogiken (2016 s.29). Redan de tidigaste möten och samtalen i vardagen, då det kanske endast finns en liten tanke av oro är ytterst viktiga. Att ta till tals ärenden som är svåra är viktigt att göra ansikte mot ansikte. Det mångprofessionella samarbetet och speciallärares expertis om barnet ses som viktiga delaktighetsfrämjande faktorer. Hembesökens betydelse får också en viktigare roll då ett barn i behov av stöd påbörjar i småbarnspedagogiken och Metsola menar att det är under hembesöken som förtroendet mellan vårdnadshavarna och personalen byggs upp. Att komma ihåg att prata om barnet som en individ istället för en grupp av

barn eller en diagnos är något som bidrar till en känsla av delaktighet för föräldrarnas del. (2016 s.30–33) Det kan konstateras att delaktigheten i vardagen sker genom de vanliga vardagliga mötena mellan vårdnadshavarna men också i formella situationer och genom att kunna förverkliga stödbehovet även hemma i vardagen. (2016 s.40)

2.3 Tidigare forskning

Leskisenoja har forskat fenomenet skolglädje i sin egen skolklass i ett års tid och försökte finna arbetsmodeller och metoder. Syftet var att utveckla den finländska skolkulturen mot ett håll där positiva pedagogikens metoder systematiskt används av alla. Genom att forma om de fem områden i Seligmans PERMA – teori (2011) till en pedagogisk praxis, som hon sedan implementerade i sin egen skolklass, kom hon fram till resultatet att positiv pedagogik passar utmärkt inom den finländska skolan. Resultaten i hennes forskning bevisade att genom teorin öppnades en helt ny verksamhetskultur som var till en stor glädje för alla under året. De fyra värden som styrde skolarbetet under året var att undervisningen ska utgå från eleven (*oppijälähtöisyys*), styrkobaserad undervisning (*vahvuusperustaisuus*), positivitet (*positiivisuus*) och gemenskaplighet (*yhteisöllisyys*). Förutom att klassandan blev bättre under forskningsåret menar Leskisenoja att även förhållandet mellan hemmet och skolan blev betydligt bättre då samarbetet nu vilade mot elevens styrkor och det positiva beteendet. Vårdnadshavarna förhöll sig positivt gentemot skolan, vilket i sig förstärkte elevernas positiva skolattityd och de kunde binda sig bättre till skolarbetet. (2017a s.21–22)

Tack vare positiva pedagogikens metoder och tankesätt blev forskarens egen livskvalitet bättre och hon blev en mera välmående lärare. I forskningens resultat kunde konstateras att positiva pedagogiken öppnade dörrar till att stöda välmående bland barn och ungdomar men även för de vuxna som jobbade med dem och att allt som bidrog till en ökad skolglädje hade en positiv påverkan på kvaliteten av relationerna och växelverkan i klassen. (Leskisenoja 2016 s.8). Leskisenoja menade att hela arbetskollegiet kunde ta i bruk de principer och verktyg som positiva pedagogiken har att erbjuda. Hon menar även att man genom att ta i bruk dessa verktyg kan bli en mera välmående, meningsfullare och framgångsrikare grupp, klass eller ett arbetsteam. (2017a s. 8–9)

Vuorinen, är mycket känd för att ha jobbat med positiv pedagogik inom skolvärlden. Hennes forskning inom specialpedagogik förverkligades i tjugo klasser i tio olika finskspråkiga lågstadieskolor. Förutom interventioner med elever fortbildade Vuorinen också lågstadielärare. Syftet med forskningen var att bygga upp en modell av karaktärsfostran med styrkorna i fokus som skulle genomsyra den grundläggande undervisningens läroplan men också planen för småbarnspedagogiken i Finland. Forskningens syfte var att genom att känna till de olika karaktärsstyrkorna visa positiva pedagogikens roll som en förebyggande insats för marginalisering och som ett sätt att höja självkänslan hos elever. (Uusitalo-Malmivaara & Vuorinen 2018 s.11) Vuorinen menar att elever inom specialundervisningen drar allra mest nytta av undervisningen som utgår från styrkor (Uusitalo-Malmivaara & Vuorinen 2018 s. 65). Till resultaten från interventionerna tillhörde bl.a. ett ökat självförtroende bland elever, en större trygghetskänsla, mera respekt för varandra samt glädje i att lära sig nya saker. Enligt forskaren kan undervisningen som utgår från styrkor tillämpas i alla omgivningar där man jobbar med människor som är intresserade av att påverka. Själva begreppet karaktärsfostran kan uppfattas som att man lika väl fostrar karaktärer som lärare, förälder, bibliotekarie eller tränare. Genom sitt sätt att tala till andra och sitt beteende fostrar man den andra personens karaktär. Karaktärsfostran är en resa som de vuxna gör tillsammans med barnen genom att ständigt iaktta varandra. (Uusitalo-Malmivaara & Vuorinen 2018 s.14–15)

Många skolor runtom i världen använder sig av positiva pedagogikens tankesätt och PERMA – teorin som referensram. The Geelong Grammar School i Australien har kommit långt och byggt upp hela sin verksamhet kring positiva pedagogik för att uppnå en maximal blomstring i hela skolgemenskapen. Modellen av PERMA - teorin som används inom skolkontext innefattar Seligmans fem element av välmående kompletterat med positiva hälsans element. (Leskisenoja 2016 s.36) Den australiensiska skolan har genom sin undervisning, som baserar sig på ett välmående skolsamhälle, kunnat nå till utmärkta inlärningsresultat (Leskisenoja 2016 s.218).

I Singapore har man velat förstärka ett positivt förhållande mellan läraren och eleven genom att ta i bruk TSR modellen (*Strengthening Positive teacher-student relationship*)

som består av tre närmelsesätt som passar skolkontexten: transaktionsanalys (*transactional analysis*), positiv pedagogik (*positive education*) och en stärkande praxis (*restorative practise*) samt en kultur av välmående (*culture of care*). Modellen togs i bruk i sju skolor för att främja den positiva relationen och en arbetsgrupp besökte dessa skolor och sammanställde en god praxis-modell. De viktigaste synpunkterna och utmaningarna från implementeringsskedet samlades i en rapport utfärdad av landets utbildningsstyrelse som önskas vara till hjälp för andra som vill ta del av en positivare skolkultur. (2016 s.2) Genom att lära känna och förstå sina elever väl kunde personalen förstärka de positiva relationerna. Personalen ansågs behöva en gemensam referensram som de kunde se elevernas behov och beteende genom. Detta krävde gemensamma riktlinjer och strategier som TSR – modellen kunde erbjuda. Genom att hela skolans personal förband sig till att följa modellen kunde man förstå eleverna bättre och utrusta personalen med strategier som kunde göra eleverna och deras vårdnadshavare mera delaktiga. (2016 s.3) Skolorna grundade sig på PERMA – teorin och positiva pedagogikens tanke-sätt användes för att förstärka de positiva relationerna. De tre metoder som användes var: de 24 karaktärstyrkorna för att bygga upp ett positivt ordförråd, uppmuntrande av strategier för lärande (*growth mindset*) och fokusering på processen istället för slutresultatet (*process praise*) samt utövande av tacksamhetsövningar för att locka fram positiva känslor och förbättra förhållanden (2016 s.30). Vårdnadshavarna blev introducerade positiva pedagogikens synsätt och hur de kan använda metoderna hemma. (Singapore rapport 2016 s.39–40)

3. POSITIV PEDAGOGIK

I detta kapitel förklaras bakgrunden till positiv pedagogik, de centralaste begreppen och metoder som används. I kapitlet presenteras också PERMA – teorin.

3.1 I positiva pedagogikens spår

Positiv pedagogik (*positive education*) är att implementera positiv psykologi i pedagogiken, undervisningen och fostran. Positiva psykologin är intresserad av allt det som får

människan att blomstra och må bra (Lehto 2014 s.107). Man kan säga att positiva pedagogiken härstammar ur positiva psykologin som är en rätt ung vetenskapsgren inom psykologin som blomstrat till vid 2000-talet. (Leskisenoja 2017b s. 421) Peterson (2006) komprimerar positiva psykologins grundtanke med tre ord: Other people matter! Seligman (2011) menar att genom att vara vänlig gentemot andra människor kan man också påverka sitt eget välmående. (Leskisenoja 2016 s. 54)

Den positiva pedagogiken grundar sig på synen om barnet som en aktiv aktör och meningsbyggare (Kumpulainen et al. 2014 s.225). Man kan gott säga att det är Seligman som myntat begreppet positiv pedagogik som har som uppgift att utmana den moderna skoluppföstran där endast uppnådd kunskap uppskattas. Seligman et al. (2009) menar att man kan tala om den positiva pedagogikens dubbelspiral som består av två överlappande strängar: undervisning av de traditionella kunskaperna och färdigheterna (akademiska) samt främjandet av välbefinnandet och en god karaktär.

Figur 1. Positiva pedagogikens dubbelspiral

3.1.1 Positiv verksamhetskultur

Att lära sig och må bra är ett resultat av samspelet mellan barnet och verksamhetsmiljön, menar Kumpulainen et.al. (1993). Pedagogiken uppmuntrar barnet att dokumentera, dela och reflektera sitt liv i de olika verksamhetsmiljöerna tillsammans med sina närmaste. De saker som gör att barnet mår bra är viktiga men i pedagogiken tas också i beaktande motstånd och dess betydelse ur en positiv synvinkel. (Kumpulainen et. al. 2014 s. 228)

En samhällelig och positiv verksamhetskultur och sociala förhållanden stöder barnets delaktighet. Känslan av att få vara en del av något och de gemensamma positiva känslorna och upplevelserna främjar inte endast välmående utan stöder också inläringen. I pedagogiken är barnet och barnets vardag som helhet alltid utgångspunkten för verksamheten. Barnet ses som en del av sina sociala miljöer där t.ex. hemmet, småbarnspedagogiken, skolan, hobbyer och kompisar spelar en viktig roll. Man vill förstå barnet i sina egna utrymmen och ur barnets egna synvinklar. Enligt Hujala et.al. (1998) är barnet ett aktivt subjekt som kan påverka sitt eget liv. (I Kumpulainen et. al. 2014 s. 228–229) Cohen et.al. (2009) beskriver en positiv skolatmosfär som en sådan som innehåller normer, värden och förväntningar så människorna känner sig socialt, emotionellt och fysiskt trygga. Till en positiv skolatmosfär hör också lojalitet och respekt och att barnen, vårdnadshavarna och personalen jobbar tillsammans för att utveckla och förverkliga en gemensam vision. (I Leskisenoja 2016 s. 56)

Zulling & Matthews-Ewald (2014) anser att begreppen som beskriver en positiv atmosfär i skolan varierar något, men enligt forskare kan man påstå att det handlar om fyra huvudelement som i sig består av underkategorier. De fyra huvudelementen är säkerhet, relationer, undervisning och inläring samt omständigheter. (Leskisenoja 2016 s. 56)

3.1.2 Positiva känslor och mikrostunder

Fredrickson (2013) talar om små positiva möten som hon kallar mikroögonblick av kärlek och att de vuxna som är kapabla till att skapa sådana möten visar modell med sitt eget beteende som speciellt gynnar förmågan till självreglering. (Se Uusitalo-Malmivaara & Vuorinen 2018 s. 46)

Fredrickson & Joiner (2002) anser att positiva känslor hjälper oss att tänka mer flexibelt och Fredrickson & Branigan (2005) menar att det i sin tur ger oss utrymme för mera positiva förklaringsmodeller och en förmåga att se saker i ett större sammanhang. Positiva känslorna öppnar upp nya tankesätt åt oss och förbättrar vårt arbetsminne och vår fysiska hälsa, menar Howell et. al. (2007). (Se Uusitalo-Malmivaara & Vuorinen 2018 s. 49)

Fredrickson (2013) kallar de positiva känslorna för våra ”inre motorer” då de kan ge oss kraft och energi (Se Uusitalo-Malmivaara & Vuorinen 2018 s. 51).

Man måste få uppleva fler positiva känslor än negativa för att må bra och blomstra. Det upplevs särskilt viktigt att få uppleva ofta positiva känslor men intensiteten behöver inte alltid vara så stor. För personalen kan det vara bra att veta att beröm och belöning som ges rätt tid och gärna offentligt är viktigt. En optimistisk livssyn innehåller en positiv attityd men också ett positivt ”inre samtal”, vilket betyder att man stärker sig själv och känner sig hoppfull inför livet. Ett positivt inre samtal kan utvecklas genom övning och erfarenhet. Viktigt är att komma ihåg att man inte är lika med sina egna tankar utan att de kommer och går. Man kan själv påverka sitt inre samtal genom t.ex. tankelekar där man försöker koncentrera sig mera på nuet och uppmuntra sig själv att ha en mera positiv inre dialog. (Uusitalo-Malmivaara & Vuorinen 2018 s. 55–56).

3.1.3 Resiliens

De positiva känslorna har en viktig roll och det kräver en justering i ens eget tankesätt för att få perspektivet vidgat, menar Uusitalo-Malmivaara & Vuorinen (2018 s. 48–49). Fredrickson & Kurtz (2011) menar att individen kan påverka sina egna sinnesstämningar. Fast man koncentrerar mycket på de positiva känslorna, upplevelserna och styrkorna betyder det inte att det negativa eller utmanande inte skulle finnas där. (Se Kumppalainen et. al. 2014 s. 228–229)

Ett av positiva pedagogikens kärnbegrepp är förmågan att kunna återhämta sig som också kallas resiliens (*resiliency*), eller att ”*växa i växelverkan med andra*”. En god resiliens förmåga kan förklaras som en förmåga att återhämta sig lättare från stressiga situationer genom ett positivt tankesätt och kunna gå vidare i situationen. Genom en resursstärkande växelverkan kan man skapa positiva minnesbilder, som i sig bidrar till en ökad känsla av välmående, vilket gör att vi märker bättre de stunder då vi lyckats. Fredricksons *broaden-and-build* teori (2010) bygger på att de positiva erfarenheterna lämnar ett rum för flera observationer och kan t.o.m. förbättra vår fysiska hälsa. Masten (2014) granskar resiliensförmågan ur ett samhällsligt perspektiv och därmed kan barnets

resiliensförmåga inte ses som endast barnets egna egenskap eller kunskap, utan som något som delas med de andra människor barnet har runt sig. Att kunna gå vidare i stressiga situationer är ”vardagsmagi” som händer i nära förhållanden och mellan vuxna och barn som bryr sig om varandra. Ju mera utmaningar barnet har i början av sitt liv, desto viktigare blir de kvalitativa förhållanden till andra vuxna. Masten (2009) menar att det mest centrala är hurdan erfarenhet barnet har av vuxna som bryr sig. Resiliensförmågan utvecklas med hjälp av vårdnadshavare och andra vuxna som visar modell och uppmuntrar barnen till att använda sina egna problemlösningskunskaper, handleder dem i att styra sin impuls kontroll och känsloreglering. Barn med en god resiliensförmåga har oftast en bra humor och de är duktiga på att få andra barn och vuxna att må bra. Resiliensförmågan byggs upp genom uppmuntran och hjälp till att finna det goda som finns i alla barn och genom att stöda självförtroendet. (Se Uusitalo-Malmivaara & Vuorinen 2018 s. 42–46)

3.1.4 Karaktärstyrkorna

Att hitta styrkorna hos varje barn hör också till ett av positiva pedagogikens viktigaste grundtankar. Styrkorna utvecklas i en social växelverkan med meningsfulla människor och genom styrkorna lär sig barnet använda sina olika resurser för problemlösning och för att nå sina mål, menar Aspinwall & Staudinger (1995). En pedagogisk verksamhet som tar i beaktande barnets styrkor främjar en positiv och respekterande växelverkan. För att bygga en sådan kultur behövs en medveten strävan till dialog, menar Gutierrez (2008). (Se Kumpulainen et. al. 2014 s. 230–231)

Varje barn har karaktärsstyrkor som är värda att lyftas upp och bara väntar på att bli upptäckta. Då man talar i första hand om barnets styrkor blir det också lättare att ta till tals eventuella svårigheter som barnet kan ha. Det viktiga är att bevara en positiv ton i samtalet och att istället för att koncentrera sig på *problem* tala om *färdigheter* som barnet ännu bör öva på. I positiva pedagogiken har det som sägs, dvs. ordvalen och språket en stor betydelse och det kan läras ut genom exempel till barnen redan i en tidig ålder. Språket formar vårt tänkande och vad vi lägger märke till. Genom att bli bekant med ”styrkospråket” kan det bli ett gemensamt språk för alla barn, personalen och vårdnadshavare. När styrkospråket finns aktivt med i vardagen blir barnen uppmärksamma på

sina egna och de andras styrkor och kan ge positiv feedback åt andra. Styrkorna bör höras i personalens vardagliga språk och Uusitalo – Malmivaara & Vuorinen menar att man har ”styrkemuskler” som man aktivt bör använda sig av. De menar att man bör bekräfta de olika styrkorna i responsen för att bli bekant med en vokabulär som beskriver styrkor. Styrkospråket är ett gemensamt språk där det goda i var och en beskrivs aktivt. (Uusitalo-Malmivaara & Vuorinen 2018 s. 73–75) Styrkospråket erbjuder personalen verktyg för att bättre kunna se det goda i andra.

Seligman och Peterson (2004) fann totalt 24 karaktärsstyrkor som de ansåg vara relativt tidlösa och allmängiltiga till sin VIA – kategorisering (*value in actions*) på basis av en lista med 10 kriterier för karaktärsstyrkor. Dessa grupperades i sex kategorier av dygder; visdom, mod, humanitet, rättvisa, måttfullhet och transcendens. Hela VIA-filosofin finns samlad på en webbsida (www.viacharacter.org) där ett gratis test för både barn och unga finns tillgängligt. Många av styrkorna är helt tydligt mycket lika varandra. Uusitalo-Malmivaara & Vuorinen (2016) har i sina egna forskningar lagt till två nya styrkor (medkänsla och djärvhet) till de ursprungliga 24. Det finns många olika slags indelningar för karaktärsstyrkor men forskarna Uusitalo-Malmivaara & Vuorinen använder i sina verk Seligmans & Petersons VIA-filosofi. Eftersom deras verk mest handlar om barn och ungdomars karaktärsstyrkor använder de bara en del av styrkorna presenterade i tabellen nedan. (Uusitalo-Malmivaara & Vuorinen 2017 s. 13–15)

Tabell 1. VIA- klassificeringens 6 dygder och 24 karaktärsstyrkor (Seligman & Peterson 2004). De två extra styrkorna tillagda av Uusitalo-Malmivaara & Vuorinen (2016)

Dygd	Karaktärsstyrka
I. Visdom och kunskap: kognitiva styrkor som har med informationssökning och -användning att göra	1. Kreativitet 2. Nyfikenhet 3. Utvärderingsförmåga 4. Lärandets glädje 5. Perspektivförmåga
II. Mod: emotionella styrkor, som behövs för att uppnå mål trots motstånd och hinder	6. Tapperhet & mod 7. Uthållighet 8. Ärlighet 9. Entusiasm <i>Djävhet</i>
III. Humanitet: sociala förmågor, som behövs för att ta hand om andra och i relationer	10. Kärlek 11. Vänlighet 12. Social intelligens <i>Medkänsla</i>
IV. Rättvisa: färdigheter som behövs för att leva i ett samhälle	13. Samarbetsförmåga 14. Rättvisa 15. Ledarskap
V. Måttfullhet: förmåga att motstå överflöd och överdrivelse	16. Förlåtelse 17. Ödmjukhet 18. Eftertänksamhet 19. Självreglering
VI. Transcendens: förmåga att ge fenomen en större betydelse eller mening	20. Uppskattning av skönhet 21. Tacksamhet 22. Hoppfullhet 23. Humor 24. Andlighet

Vuorinen delade i sin doktorsavhandling (2015) karaktärstyrkorna i tre grupper: karaktärstyrkor som ger kraft, signaturstyrkor och tillväxtstyrkor. Indelningen baserar sig på VIA-filosofin samt hennes egna erfarenheter av undervisningen som utgår från styrkor. (Uusitalo-Malmivaara & Vuorinen 2018 s. 80) Karaktärstyrkorna är de styrkor som bäst beskriver varje människas bästa sidor. För att kunna hitta andra människors styrkor måste man först hitta sina egna. Genom att ta på sig sina ”styrkobrillor” kan man granska sin egen vardag och hur de egna styrkorna bäst kommer i bruk. (Uusitalo-Malmivaara & Vuorinen 2017 s. 39) Styrkorna är färdigheter som ständigt utvecklas och de utesluter inte varandra. Genom att använda sina styrkor mångsidigt kan man förstärka dem. Det finns olika sätt att ta reda på sina styrkor med bl.a. mätare, tester och enkäter på webben. Då man vill ta reda på små barns styrkor är det bra att alltid ta med föräldrarna i kartläggningen för de känner sitt barn bäst. Personalen kan t.ex. på en föräldrakväll visa en lista på karaktärstyrkor och be vårdnadshavare plocka ut de styrkor som passar deras egna barn bäst.

Enligt Uusitalo-Malmivaara & Vuorinen kan redan fjärde- eller femteklassare fylla i VIA-enkäten som finns tillgänglig gratis på webben. Genom att ta i bruk styrkorna öppnas ett mångsidigt samarbete mellan personalen, barnen och hemmet där alla parter blir

delaktiga. Linkins (2015) betonar att det är bra att genom olika övningar betona vikten med att ha många olika perspektiv då man observerar styrkor.

Signaturstyrkorna (*signature strengths*) är delar av varje människas person och ens individuella sätt att tänka. Seligman (2002) menar att varje människa har 3–7 signaturstyrkor och utövandet av signaturstyrkorna minskar nedstämdhet och stressnivåer. Signaturstyrkorna hjälper oss också att nå mål och tillfredsställa grundläggande behov. Man kan bra säga att signaturstyrkorna är som nya glasögon vi ser på världen genom och de påverkar hur vi betar oss, våra värderingar, vilka frågor vi ställer och vilka känslor vi känner. Signaturstyrkorna tar fram våra bästa sidor, skall användas dagligen och kommer fram i interaktion med andra. Uusitalo-Malmivaara & Vuorinen menar att man märker efteråt om man använt sig medvetet av sina signaturstyrkor i möten med andra. Tillväxtstyrkorna (*growth strengths*) är de styrkor vi inte använder aktivt och för att locka fram dem behövs mera ansträngning och koncentration. Tillväxtstyrkorna kan också ses som nya möjligheter och sådana vi uppskattar hos andra människor. (Uusitalo-Malmivaara & Vuorinen 2018 s. 77–83)

3.2 PERMA – teorin i skolvärlden

Seligman vill ifrågasätta det freudianska synsättet där människans högsta mål är att befrias från smärta. Han kom fram till sin egna teori om lycka och ett gott liv efter att ha forskat om lycka och dess komponenter. Han såg en bredare helhet där välbefinnandet spelar en större roll och består av separata mätbara delar. PERMA – teorin (2011) består av fem komponenter: positiva emotioner, engagemang, relationer, en upplevelse av meningsfullhet och att man uppnår mål. Alla komponenterna stöder välbefinnandet, eftersträvas för sin egen skull, inte för att de skulle vara redskap för att nå någon annan komponent och de alla är mätbara för sig och oberoende av de andra. (Uusitalo-Malmivaara & Vuorinen 2018 s. 24–25)

Figur 2. PERMA – teorin (Seligman, 2011)

PERMA – teorin erbjuder en stark grund för förverkligandet av en positiv uppfostran i olika kontexter. Teorin har använts förutom att mäta välmående hos ungdomar men också för att förutspå nivån på välmående senare i livet. Teorin är rätt ny inom skolvärlden men de olika tillämpningarna av positiv psykologi har spridit sig allt mera i undervisningen och uppfostran både i Finland och resten av världen. Speciellt undervisningen som utgår från styrkor (*vahvuusperustainen opetus*) har väckt stort intresse bland personalen inom skolvärlden men också så småningom fått fotfäste inom småbarnspedagogiken. Enligt Huebner et. al. (2009) erbjuder positiva psykologin istället för det traditionella problemcenterade synsättet en ny synvinkel till fostringsdiskussionen med välmående i fokus som kan förändra synen på inläring, skolgång och de olika processerna som har med fostran att göra. (Leskisenoja 2017b s. 422–425)

Man kan tänka sig att skolan som en pedagogisk arena kunde ha viktigare uppgifter att fokusera på än att vara lycklig men enligt flera forskare har lycka och fostran ett viktigt samband med varandra. Lyckan bör vara målet i fostringsarbetet och en bra fostran borde på ett betydligt sätt kunna stöda individen samt en kollektiv lycklighet. I en positiv uppfostran siktar man att förstärka både de traditionella kunskaperna och välmående i strävan att stöda skolor och alla elever i sin egen blomstring (Seligman et al. 2009). Genom att barnen mår bra i skolan stöder man dem i att få en så lyckad uppväxt och utveckling som möjligt, menar Norrish et. al. (2013). (Se Leskisenoja 2016 s.27)

Den sociokulturella synen, som poängterar lärandets och utvecklingens sociala, emotionella och kulturella dimensioner, syns i positiva pedagogikens grund menar Kumpulainen & Renshaw (2007) och Säljö (2001). Enligt Huizen et.al. (2005) och Wenger (1998) håller positiva pedagogiken också de sociala förhållanden och gemenskapens betydelse i fokus. Man granskar lärandet och välmåendet speciellt ur ett perspektiv emellan människor och deras växelverkan, delad praxis samt instrument som stöder meningen. (Se Kumpulainen et. al. 2014 s. 227)

4. SYFTE

Syftet med arbetet är att erbjuda ett nytt synsätt och verktyg för personalen inom småbarnspedagogiken som stöd i arbetet med vårdnadshavare. Jag hoppas genom arbetet kunna öka personalens medvetenhet kring hur ett positivt bemötande och hur positiv pedagogik som ett tankesätt kan främja samarbetet och delaktigheten med vårdnadshavare. För att nå upp till detta syfte har jag framställt en produkt för personalen i form av guiden *"Mikrostunder i möten – Positiv pedagogik som perspektiv i mötet mellan personalen och vårdnadshavare inom småbarnspedagogiken*. Genom att känna till de möjligheter som positiva pedagogikens perspektiv kan erbjuda kan man få verktyg för ett bättre samarbete med vårdnadshavarna. Genom att påminna personalen att även varje kort möte kan ha en stor betydelse kan man även påverka kvaliteten av småbarnspedagogiken. Tanken med masterarbetet är att lyfta fram den positiva pedagogikens element (se kapitel 3) och tillämpa dem i småbarnspedagogiken, med fokus på kontakten med vårdnadshavarna. Med hjälp av guiden hoppas jag kunna inspirera och stöda personalen och göra dem nyfikna på att läsa mera om temat.

5. PRODUKTIONSPROCESSEN

Detta mastersarbete är en produktutveckling. I kapitlet tas upp produktutveckling, utvecklingsarbete, materialsökning och produktionsprocessen som helhet förklaras genom en processbeskrivning. I kapitlet behandlas också innehållet i produkten genom en produktbeskrivning.

5.1 Produktutveckling

Lundequist (1995) översätter design som produktbestämning som delvis betyder samma som produktutveckling. Målet är att tillverka en produkt och då måste man alltid först bestämma produktens egenskaper, dvs. göra en produktbestämning. Före tillverkningen av produkten bör man också veta produktens egenskaper dvs. produktionsmålen och vilka medel, som t.ex. metoder och resurser som behövs för att produkten ska bli till. Oavsett produkten kan produktionsprocessen delas i följande delar: Produktbestämning (produk-

tens form, utseende och modell bestäms), produktframställning (där planeringen och tillverkningen av produkten diskuteras) och produktanvändning (där brukarna och användarna för produkten bestäms). (Lundequist 1995 s. 59–60)

5.2 Utvecklingsarbete

Med ett utvecklingsarbete menas oftast ett arbete som systematiskt utnyttjar vetenskap och annan kunskap och kan bidra med nya idéer för att bidra till en något nytt eller förbättra något som redan existerar. Det som kännetecknar utvecklingsprojekt är att de är framtidsinriktade och görs under osäkerhet. (Lundequist 1995 s. 53) De exakta målen för utvecklingsprojekt kan vara svåra att definiera. En utvecklande verksamhet kräver att man kan gestalta nya fenomen om och om igen. Utveckling handlar egentligen om att omdefiniera de strukturer och koordinater som finns i en arbetsgemenskap. En förändring börjar inte endast i en stund och tar slut i en annan utan det är frågan om en konstant tillvaro. (Toikko & Rantanen 2009 s.53)

Med verksamhetsutveckling menas ett arbete som har som syfte att utveckla en verksamhetsform, metodik eller uttrycksmedel. Det övergripande syftet med en verksamhetsutveckling är att utveckla och förmedla nytt kunnande inom en profession eller en verksamhet. Kompetenskrav som finns för ett utvecklingsarbete är, förutom professionell kompetens inom området, att känna till liknande utvecklingsarbeten och – projekt och att kunna omformulera intressanta problem i ett utvecklingssyfte samt med relevanta metoder kunna bearbeta dem. I ett utvecklingsarbete kan man t.ex. testa, tillämpa och utveckla nya metoder och material och även hämta ny kunskap och metoder till en verksamhet men ett utvecklingsarbete fogar samman ny kunskap med det gamla och resultaten ska kunna tolkas i praktiken. (Lundequist 1995 s. 54–56)

5.3 Materialsökning

Jag började min skrivprocess genom att söka i Google och Google scholar på svenska efter material med sökorden småbarnspedagogik, positiv psykologi, positiv pedagogik, delaktighet, dialog och ”samarbete mellan vårdnadshavare och lärare”, varhaiskasvatus,

positiivinen psykologia, positiivinen pedagogiikka, osallisuus, ” vanhempien ja huoltajien yhteistyö. Mina sökningar hittade flera finska avhandlingar i skolkontext men färre träffar inom småbarnspedagogiken. Då jag lämnade bort ”positiv pedagogik” resulterade mina sökord i bl.a. Edgrens (2017), Karhilas (2016), Metsolas (2016) och Skogbergs (2016) examensarbeten. Med sökorden positiivinen pedagogiikka, koulu, varhaiskasvatus, päiväkoti, vanhemmat, huoltajat kom jag också fram till forskningar så som Leskisenojas (2016). I Leskisenojas avhandling stod det om forskningen gjord i Australien (Leskisenoja 2016 s.36) och då jag utvidgade mina sökningar ytterligare med sökorden positive education, parent teacher relationship, school, early education, positive schooling, communication hittade jag elektroniska källor om hur positiv pedagogik används med yngre barn inom skolkontexten i t.ex. Singapore (rapport 2016).

Under de senaste åren har intresset för positiv pedagogik vuxit i Finland och det finns en hel del litteratur skrivet om ämnet på finska men nästan inget på svenska. Litteratur som använts i teoridelen (kapitel 3.) om *positiv psykologi* och *positiv pedagogik* (2017&2018) av forskarna Uusitalo-Malmivaara och Vuorinen var bekanta för mig från förr samt Uusitalo-Malmivaaras redigerade verk om positiv psykologi (2014), dessa verk lästes övergripande under hela skrivprocessen. Under skrivprocessen översattes Uusitalo-Malmivaaras och Vuorinens första verk ”Huomaa hyvä” (2016) till svenska (Se det goda 2018). Styrdokumenten för småbarnspedagogiken, som Grunderna för småbarnspedagogiken (2016) och Esbo plan för småbarnspedagogik (2017), har använts i arbetet främst som elektroniska källor. Leskisenojas avhandling (2016), källan i kapitlet 2.3, hittades genom en enkel sökning på Google.

Övrig litteratur om *produktutveckling* (Lundequist 1995), *utvecklingsarbete* (Toikko&Rantanen 2009), *socialpedagogik* (2014) och *dialoger* (2011) har lånats från olika bibliotek och hittats via bibliotekens sökmotorer med sökorden delaktighet, småbarnspedagogik, samarbete, utveckling, produktutveckling och socialpedagogik.

Det flesta källor jag använt i detta arbete tangerar det positiva temat ur ett pedagogiskt perspektiv - hur man kan använda positiv pedagogik som ett redskap i undervisningen och hur synsättet och metoderna syns i förhållanden mellan vårdnadshavarna, personalen och barnet. Jag hittade många intressanta artiklar och forskningar om t.ex. positiv

psykologi inom organisationer och ledarskap, men avgränsade mina källor till bara de pedagogiska arenorna.

5.4 Processbeskrivning

Processen för masterarbetet inleddes under våren 2017 då kontaktade jag svenska bildningstjänster i Esbo, som sökte stöd i arbetet med att implementera de nya grunderna för småbarnspedagogiken, och önskade göra vårdnadshavarna mera delaktiga i denna process. Eftersom jag är intresserad av utvecklingsarbete fick jag genast en tanke att ett praktiskt, lättillgängligt och läsarvänligt material kunde vara till nytta för personalen inom småbarnspedagogiken.

Planeringen av produkten började genom att kontaktade Esbo stad för att få ett uppdrag för masterarbetet. Efter att jag fått några önskemål gällande arbetet började en längre planeringsfas och det tog tid för den nuvarande idén att växa fram. Under våren 2017 gick jag själv en utbildning på Helsingfors universitet där positiv pedagogik tillämpades inom skolkontexten i lärarens arbete. Under våren och hösten 2017 formades all den nya kunskap jag fått till nya idéer och jag använde mig av de metoder jag lärt mig i min egen undervisning på andra stadiet. Jag fick en känsla av att denna nya kunskap jag fördjupat mig i bör tillämpas inom småbarnspedagogiken och jag ville tillägga det i mitt masterarbete. Skrivprocessen fortsatte under vintern 2017 och under våren 2018 började det se klart ut för mig hur teorin kunde tillämpas i och hur jag ville att min produkt skulle se ut. Den slutliga versionen hittade sin form under våren och sommaren 2018 då jag också bad om feedback av professionella inom småbarnspedagogiken. Bearbetning av produkten har skett t.o.m. under hösten 2018.

Under arbetsprocessen har jag försökt hålla i minne att produkten bör vara lättläst och lättillgängligt. I ett tidigt skede fanns idéer om en digital produkt men det måste jag slopa på grund av att jag inte själv skulle ha haft kunskapen att tillverka en sådan. Produkten formades ganska snabbt till en simpel guide i pdf format med teori, praktiska tips och uppgiftsbotten.

Det utmanande under processen har varit tidshanteringen och att hålla tankeprocessen

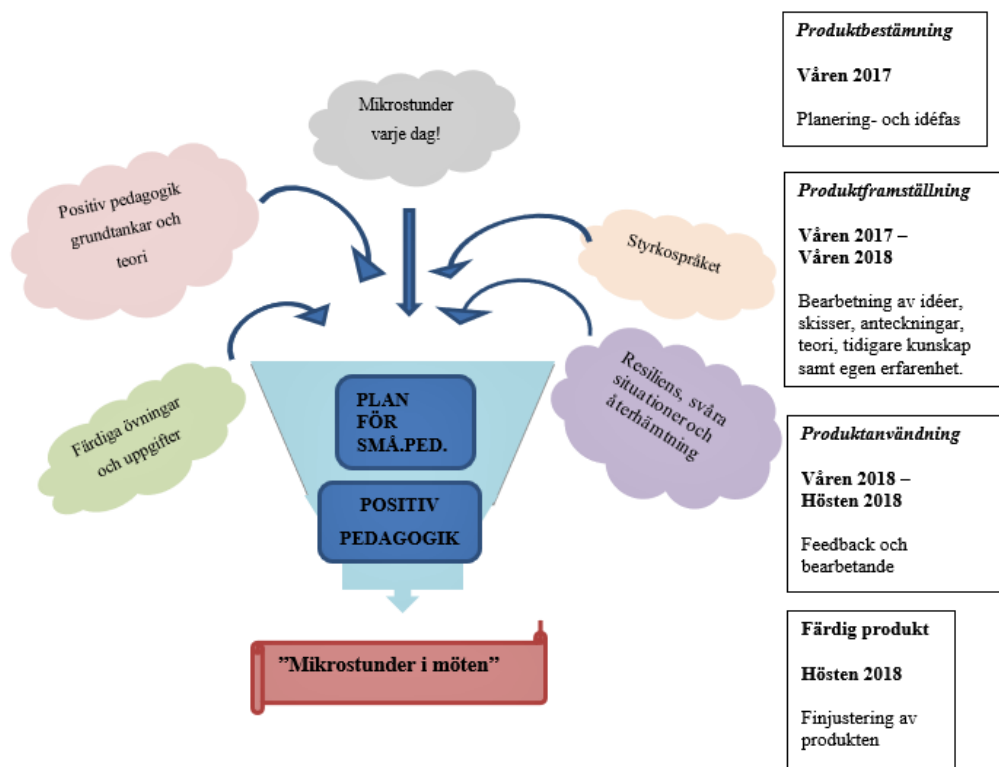
igång fastän man inte jobbar själv inom småbarnspedagogiken. De aktuella teman i mitt masterarbete är dock sådana som jag jobbat med i olika kontexter under de senaste åren fastän arbetsplatserna ändrat. Att begränsa guidens innehåll till endast det mest väsentliga utan att det skall bli allt för komplicerat har också varit en utmaning. Min tanke var att texten i guiden skulle förbli lättläst så att den passar alla olika professioner inom småbarnspedagogiken. Min önskan är att personalen kan lätt skumma igenom guiden utan att den skall kännas för tung.

Det har varit en stor utmaning att hitta personal inom småbarnspedagogiken som skulle ha tid att läsa igenom min produkt och ge feedback. Jag delade versioner av guiden med bekanta under våren och hösten 2018. Den feedback jag fick i ett tidigt skede var att temat var aktuellt, guiden såg intressant ut och bilderna var fina. Många önskade flera uppgifter så jag lade till av dem i form av små rutor. Jag läste mycket under processen och följde med hur temat implementerades i skolvärlden bland äldre barn men hittade inte så mycket info om hur det egentligen användes inom småbarnspedagogiken.

Skrivprocessen tog längre än jag förväntat mig men det är resan som räknas, inte målet. I slutskedet var det svårt att acceptera att produkten var färdig, eftersom det ofta kändes som om mera material borde tilläggas samtidigt som längden på produkten tillslut nådde sitt max sid antal.

5.5 Produktbeskrivning

Produkten är en guide med samma titel som detta masterarbete. Guiden grundar sig på en kort teoretisk bakgrund om positiv pedagogik och innehåller små faktarutor som beskriver hur man kan implementera positiv pedagogik i småbarnspedagogiken och göra vårdnadshavarna delaktiga. Broschyren består av korta kapitel, färggranna bilder, tips- och faktarutor samt uppgifter som kan göras i samarbete med vårdnadshavarna. I slutet av broschyren finns uppgiftsbotten att skriva ut, en länklista på tillgänglig litteratur, webbsidor och annat material inom temat. I figur 3. presenteras produktionsprocessens delar i bilder: arbetets tidtabell samt delar som presenteras i produkten. De väsentligaste delarna av positiva pedagogikens referensram presenteras i figuren som moln och öppnas upp i produkten.

Figur 3. Produktionsprocessen.

Molnen i produktionsprocessen representerar väsentliga teman inom positiv pedagogik och psykologi. "Mikrostunder varje dag", (gråa molnet), representerar uttrycket som Fredrickson (2013) myntat och som förklaras i masterarbetets kapitel 3.2.2 och i produkten på s.11. De små positiva möten i vardagen kan kallas för mikroögonblick av kärlek, som jag själv valt att översätta till *mikrostunder* och inom positiva psykologin menas det att de vuxna som är kapabla att skapa sådana möten visar modell med sitt eget beteende som gynnar speciellt självregleringsförmågan. (Se Uusitalo-Malmivaara & Vuorinen 2018 s.46) Denna insikt är värdefull för den komprimerar det största budskapet i hela positiva psykologin och pedagogiken, att kunna se det goda i andra och i varje stund.

"Färdiga övningar", (gröna molnet), står för alla de praktiska tips och övningar som finns i produkten. De finns i formen av små rutor som är "hemuppgifter" för vårdnadshavarna att göra hemma med sina barn (produkten s. 9–10), tips för personalen finns

även som rutor (se produkten s.10&12) och som små moln se (produkten s.14&16). I slutet av produkten finns bilaga 1., uppgiften "*Sån är jag*", som presenteras i produkten på s.9, är färdig att skrivas ut. Tanken är att personalen kan göra uppgiften tillsammans med barnet eller ge den som en "hemuppgift" för vårdnadshavarna. Bilagorna 2., "*Min familjs styrkotråd*", och 3. "*Styrketavla*" och "*Styrkefågel*" som presenteras i produkten på s. 10.

Alla uppgifter är sådana som gör vårdnadshavarna delaktiga i sitt barns vardag och där den positiva versamhetskulturen, ett samspel mellan barnet och versamhetsmiljön, blir tydliga. Enligt Kumpulainen et.al. (2014 s.228) ska pedagogiken uppmuntra barnet att dokumentera, dela och reflektera sitt liv i de olika verksamhetsmiljöerna tillsammans med de närmaste.

Det rosa molnet står för "*Positiv pedagogik, grundtankar och teori*", det vill säga den övergripande filosofin som presenteras i masterarbetet i kapitel 3. men ännu fördjupande i de olika verken som finns i slutet av produkten som källor (s. 24) och en länklista på s.25. I källorna finns tips på litteratur jag använt mig av, tyvärr endast ett verk på svenska. I länklistan finns det förutom tips på bra hemsidor även tillgängligt föreläsningmaterial som har med positiv pedagogik i småbarnskontext att göra. Jag har valt sådana länkar som jag anser att är rätt lätta att förstå. Länken till VIA-testet finns både i produkten på s.16 men också i länklistan. Enligt Uusitalo-Malmivaara (2016) bör man känna till sina egna styrkor för att kunna känneteckna andras.

I positiv pedagogik har det som sägs och ordvalen en stor betydelse och det kan läras ut redan åt små barn i småbarnspedagogiken. "*Styrkospråket*, (ljusorange molnet), presenteras i masterarbetet i kapitel 3.1.4 som handlar om karaktärstyrkor och i produkten presenteras styrkospråket på s. 15–16, där det också finns ett moln med tips om hur man kan jobba vidare på temat och vad man ska ta i beaktande. Genom att så tidigt som möjligt bli bekant med styrkospråket lär man sig själv att använda det. När styrkospråket är aktivt med i vardagen blir barnen och de vuxna också bättre på att ge positiv feedback åt andra. (Uusitalo-Malmivaara & Vuorinen 2018 s. 73 – 75)

”Resiliens”, begreppet presenteras i figuren i det lila molnet. I masterarbetet öppnas begreppet mera övergripande i kapitel 3.1.3. I produkten beskrivs resiliensförmåga som ”vardagsmagi” då man kunnat återhämta sig ur svåra situationer och gått vidare. Begreppet konkretiseras genom ett moln med en visualiserings uppgift. De positiva känslorna har en viktig roll och det kräver en justering i ens eget tankesätt före det lyckas. Genom att bygga på de positiva erfarenheterna lämnar man rum för flera observationer och kan må bättre. Resiliensförmåga byggs upp genom uppmuntran och genom att stöda självförtroendet (Uusitalo-Malmivaara & Vuorinen 2018 s.42–46).

Produkten, *”Mikrostunder i möten”*, presenteras i figuren som en guide som blivit till av att alla dessa kärnbegrepp inom positiva pedagogiken tillämpats med de styrdokumenterna som finns inom småbarnspedagogiken. I produkten tar man fasta på det som nämnts i Esbo plan för småbarnspedagogik på svenska (2017, s.16) och gör det mera synligt och konkret

6. DISKUSSION

Produkten diskuteras i detta kapitel och till slut behandlas förslag på vidare utveckling av produkten.

6.1 Produktdiskussion

Idén till mitt masterarbete formades under de senaste åren då jag blev väldigt intresserad av positiv psykologi och hur positiv pedagogik kan implementeras i olika sammanhang och inlärningsmiljöer. Jag har själv jobbat i varierande uppgifter med barn och familjer, som barnskötare, lärare inom småbarnspedagogiken och även inom familjearbete. Under de senaste åren har jag jobbat som lärare på andra stadiet för bl.a. närvårdare som vill jobba inom småbarnspedagogiken och i den positionen blev jag intresserad av att ta med den positiva pedagogikens metoder i min egen undervisning. Mina egna erfarenheter, både som lärare, men också som förälder till tre barn, inspirerade mig till att skapa ett material som jag märkte att inte fanns tillgängligt på svenska. Genom att fokusera på det goda i varje stund, även om det ibland känns extra jobbigt, orkar man själv bättre som yrkesmänniska och förälder. Att bli van med tankesättet kräver dock att man bekantar sig djupare med bakgrunden och övar på det regelbundet.

Enligt Lundequist är det viktigt då man gör en produkt att veta i vilket sammanhang det används och att produkten passar in i sin kontext (1995 s. 113). Scruton (1979) anser att detaljerna i en produkt bör ses i relation till helheten. Detaljerna bör vara lämpliga och ändamålsenliga i sin kontext och uppdragsgivaren bör kunna förstå produktens mening. (Lundequist 1995 s.114) Jag hoppas produkten kan ge personalen inom småbarnspedagogiken en vidgad förståelse om mötet med vårdnadshavaren och vilka möjligheter som stunden kan innebära.

Produktens bilder är gratisbilder från unsplash.com eller dreamstime.com webbsidor, några av bilderna är mina egna. Produkten kunde också ha innehållit flera bilder men

jag ville att produkten också skulle vara lätt att skriva ut, därför valde jag att ha ganska få bilder. En del av uppgifterna är testade på mina egna barn och de kan lätt anpassas för barn i olika åldrar och tillsammans med vårdnadshavarna. Det slutliga sidantalet på guiden blev 25 sidor, vilket jag anser vara relativt långt för en guide som ska skrivas ut på en småbarnspedagogisk enhet. Guiden kunde ha varit längre och innehållit t.ex. mera uppgifter, men då skulle det vara svårare för personalen att ha tid att läsa igenom den, därmed förblev längden på guiden vid 25 sidor. Läsaren kan välja att lämna bort t.ex. pärmsbladet, inledningen och källorna i slutet eller bara skriva ut sidorna med praktiska tips och övningar. Orsaken till att innehållet i guiden är skrivet i punktform är för att göra det behagligt för läsaren. I guidens käll- och länklista finns många bra tips på fortsatt läsning för den som blir inspirerad. Källorna som använts för masterarbetet är alla nya och pålitliga och alla svenskspråkiga källor jag bara hittat har använts i arbetet. Länkarna i slutet av produkten är hyperlänkar som fungerat vid tipunkten av uppgörandet av masterarbetet.

Genom de konkreta exemplen i guiden kan läsaren få en inblick i hur man kan använda sig av positiva pedagogikens metoder i sitt arbete och vilka dessa metoder är. De färdiga uppgifterna hjälper läsaren att komma igång och tipsen kan ge idéer till hur man kan fortsätta med temat. Uppgiftsbotten som är bearbetade till svenska utifrån källor kan modifieras till egna versioner eller tas direkt i bruk. Materialet är utarbetat med tanke på den svenskspråkiga personalen och kan bearbetas vidare i mindre arbetsgrupper.

Jag anser att guiden kan ge personalen inom småbarnspedagogiken en ökad förståelse av hur positiv pedagogik kan implementeras i småbarnspedagogiken och speciellt då man vill få vårdnadshavarna mer delaktiga. Guiden kan ge personalen nya verktyg beroende på hurdan förförståelse man haft för temat innan. I och med att det finns väldigt lite material på svenska kändes det aktuellt att skapa någonting på svenska. Genom att erbjuda ett material på svenska hoppas jag att personal inom småbarnspedagogiken känner att det är lätt att komma igång med att ta i bruk positiva pedagogikens metoder. Guiden kan fungera som ett startskott för en filosofi som lämpar sig för alla som jobbar med barn och unga och som en bekräftelse för att det lönar sig att se på världen och människor man möter genom de positiva brillorna!

6.2 Förslag på vidare utveckling av produkten

Jag önskar innerligt att studenter vill fortsätta jobba med detta intressanta och givande tema som har med människans välmående och blomstring att göra.

Förslag på vidare utveckling finns många och skulle definitivt behövas för att uppnå en så fungerande och tilltalande produkt som möjligt. Guiden kunde utvecklas till en mera omfattande produkt inom en enhet där man kan komplettera innehållet då det behövs och skriva ut mera uppgifter för bruk. Produkten kunde också utvecklas till en digital plattform där de olika enheterna kunde bidra med uppgifter och projekt som har med samma tema att göra. Planeringstiden inom småbarnspedagogiken är knapp och alla färdiga modeller och lösningar uppskattas med stor sannolikhet.

Mycket kan utvecklas kring positiv pedagogik inom småbarnspedagogiken och det är uppenbart att temat är högaktuellt just nu i Finland. I och med att positiva pedagogikens metoder allt mer tillämpas i skolkontexten bör de också tas med i ett allt tidigare skede och implementeras i samarbetet med vårdnadshavarna.

KÄLLOR

Arnkil, Tom Erik & Erikson, Esa. 2011. *Ta upp oron. En handbok för tidiga dialoger*. Stakes. Handböcker 64. Vaajakoski. Bookwell Oy. 66 s.

Barnskyddets centralförbund. *Lastensuojelu.info*. Tillgänglig: <https://www.las-tensuojelu.info/sv/grunden-till-barnskyddet/varnrad-av-barn/> Hämtad: 27.2.2018

Cederlund, Christer & Berglund, Christer. 2014. *Socialpedagogik. Pedagogiskt socialt arbete*. Stockholm. Liber AB. 183 s.

Edgren, Eva. 2017. *Barns och vårdnadshavares delaktighet i den småbarnspedagogiska verksamheten*. Masterarbete. Arcada. Tillgänglig: http://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/128735/Edgren_Eva.pdf?sequence=1&isAllowed=y Hämtad: 15.2.2018

Esbo stad, webbsida. *Goda enkätresultat om småbarnspedagogik och förskoleundervisning*. Publicerad 17.1.2017 Tillgänglig: [http://www.esbo.fi/sv-FI/Utbildning_och_fost-ran/Smabarnspedagogik/Goda_enkatresultat_for_smabarnspedagogik\(133375\)](http://www.esbo.fi/sv-FI/Utbildning_och_fost-ran/Smabarnspedagogik/Goda_enkatresultat_for_smabarnspedagogik(133375)) Hämtad: 27.1.2018

Grunderna för småbarnspedagogiken. Utbildningsstyrelsen. Föreskrifter och anvisningar 2016:17 Tillgänglig: http://www.oph.fi/download/179348_grunderna_for_pla-nen_for_smabarnspedagogik_2016.pdf Hämtad: 10.12.2017

Karhila, Hanna. 2016. *Lasten ja vanhempien osallisuus päiväkodin kontekstissa. Kokemuksia ja kehittämishaasteita*. Masterarbete. JAMK. Tillgänglig: <http://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/111009/YAMK-Karhila%20Hanna.pdf?sequence=1&isAllowed=y> Hämtad: 18.3.2018

Kumpulainen, Kristiina, Mikkola, Anna, Rajala, Antti, Hilppö, Jaakko & Lipponen, Lasse. 2014. Positiivisen pedagogiikan jäljillä. s. 224 – 242 I: Uusitalo-Malmivaara, Lotta (red.). *Positiivisen psykologian voima*. Jyväskylä. PS-kustannus

Leskisenoja, Eliisa. 2016. *Vuosi koulua vuosi iloa. PERMA – teoriaan pohjautuvat luokkakäytänteet kouluilon edistäjinä*. Lapin yliopisto. Kasvatustieteiden tiedekunta. Akateeminen väitöskirja. Tillgänglig: https://lauda.ulapland.fi/bitstream/handle/10024/62568/Leskisenoja_Eliisa_ActaE198_pdfA.pdf?sequence=2&isAllowed=y
Hämtad: 29.4.2018

Leskisenoja, Eliisa. 2017a. *Positiivisen pedagogiikan työkalupakki*. Jyväskylä. PS-Kustannus. 210 s.

Leskisenoja, Eliisa. 2017b. Positiivisella kasvatuksella osallisuutta, hyvinvointia ja iloa koulutyöhön. s. 419- 447 I: Toom, A., Rautiainen, M. & Tähtinen, J. (red.). *Toiveet ja todellisuus. Kasvatus osallisuutta ja oppimista rakentamassa*. Suomen kasvatustieteellinen seura. Kasvatusalan tutkimuksia 75. Jyväskylän yliopistopaino 2017. 546 s.

Lundequist, Jerker. 1995. *Design och produktutveckling. Metoder och begrepp*. Studentlitteratur. 135 s.

Martela, Frank. 2014. Onnellisuuksien psykologia. s. 30-62 I: Uusitalo-Malmivaara, Lotta (red.). *Positiivisen psykologian voima*. Jyväskylä. PS-kustannus

Metsola, Jenna. 2016. *Vanhempien osallisuus haasteena ja mahdollisuutena – Varhaiskasvatuksen erityisopettajien näkökulmia vanhempien osallisuuteen*. Pro gradu avhandling. Jyväskylä universitet. Tillgänglig: <https://jyx.jyu.fi/dspace/bistream/handle/123456789/49676/URN%3aNBN%3afi%3ajyu-201605092459.pdf?sequence=1> Hämtad: 28.3.2018

Plan för småbarnspedagogik på svenska i Esbo. PDF.

Tillgänglig: http://www.esbo.fi/sv-FI/Utbildning_och_fostran/Smabarnspedagogik/Bra_att_veta_om_smabarnspedagogik/Plan_for_smabarnspedagogik Hämtad: 10.1.2018

Småbarnspedagogiken är till för barnet – centrala frågor i grunderna för småbarnspedagogik. Utbildningsstyrelsen. 6:2017. 27 s.

Skogberg, Matilda. 2016. *Vad bidrar till föräldrarnas känsla av delaktighet på daghem* Examensarbete. Arcada. Tillgänglig: http://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/112853/Skogberg_Matilda.pdf?sequence=1&isAllowed=y Hämtad: 1.3.2018

Strengthening positive student - teacher relationships. Learning from the journeys of seven schools. 2016. Guidance Branch, Student Development Curriculum Division. Ministry of Education, Singapore. Tillgänglig: http://plmgss.moe.edu.sg/qq1/slot/u173/Programme/Useful%20Resources/Strengthening%20Positive%20TSR_Learning%20from%20the%20journeys%20of%20seven%20schools.pdf Hämtad: 15.1.2018

Tidskriften Poppis, Svensklärarna i Finland, *Positiivisella kasvatuksella iloa ja hyvinvointia kouluun*, 2/2017. Publicerad 4.10.2017. s. 18-19.
Tillgänglig: https://suomenruotsinopettajat.fi/images/Poppis_2-17_Eliisa_Leskinen.pdf Hämtad: 13.2.2018

Toikko, Timo & Rantanen, Teemu. 2009. *Tutkimuksellinen kehittämistoiminta. Näkökulmia kehittämisprosessiin, osallistamiseen ja tiedontuotantoon.* Tampereen Yliopistopaino Oy. 197 s.

Uusitalo-Malmivaara, Lotta (red.) 2014. *Positiivisen psykologian voima.* Jyväskylä. PS-kustannus, s. 340-361

Uusitalo-Malmivaara, Lotta & Vuorinen, Kaisa. 2016. *Huomaa hyvä! Näin ohjaat lasta ja nuorta löytämään luontevahvuutensa.* Jyväskylä. PS-kustannus. 231 s.

Uusitalo-Malmivaara, Lotta & Vuorinen, Kaisa. 2018. *Se det goda! Så hjälper du barn och unga att hitta sina styrkor.* Jyväskylä. PS-kustannus. 231 s.

Uusitalo-Malmivaara, Lotta & Vuorinen, Kaisa. 2017. *Huomaa Hyvä! Vahvuusvariksen bongausopas*. Jyväskylä. PS-Kustannus. 178 s.

